

EYÜP OYUNCAKLARI

"300 yıldan fazla bir zamandır tarihe adını yazdırmış Eyüp Oyuncakları ile diğer tarihî Türk oyuncaklarını bir müzeye koyup gelecek kuşaklara aktarmak görevlerimiz arasında olmalıdır."

Ali Esat BOZYİĞİT*

Zan-anla ilgili iki söz var. Biri, günün modasına uygun söyleyişle Nostaljik: "Geçmiş Zaman Olur ki Hayali Cihan Değer". Diğeri de gerçekçi bir söz: "Zaman Sana Uymazsa Sen Zamana Uy". Konu etmek istediğimiz Eyüp Oyuncakları ya da Eyüp Oyuncakçılığı sanki bu iki sözün bir sentezi gibi. Geçmişe ait bir değer ama teknolojiye yenik düşmüş bir el sanatı.

17. yüzyılda Evliya Çelebi'nin Seyahatnâmesi'nden başlayarak günümüze kadar zaman zaman (ya da başka bir söyleyişle uzun aralıklarla) Eyüp Oyuncakçılığının söz edilmiş. Bu yazılanların hemen hepsi bu el sanatının yok olacağını, tarihe karışacağını, teknolojiye yenik düştüğünü, bir zamanlar Eyüp Sultan Türbesine giden İskele Caddesi üzerinde iki sıralı Oyuncakçı Çarşısı varken bugün sadece bir dükkan kaldığını söylemektedirler. Ancak, bu yazıların hiçbiri de bu sanatın öldüğünü, bittiğini söylememektedirler.

Günümüzde yaşı kırkın üzerinde olanlarımızın mutlulukla hatırladıkları ve örneklerinin Anadolu'da da görüldüğü Eyüp Oyuncakları neydi? Aşağıda sunduğumuz kaynaklardan şu oyuncakları tesbit ettik:

- 1) Üstüne ayna parçaları yapıştırılmış renkli küçük testiler, sürahiler, bardaklar
- 2) Teneke zileleri olan bir karış çapında defterler.
- 3) Bir karış çapında davullar.
- 4) Eski meciyide büyüklüğünde tekerlekleri olan dört köşe arabalar.
- 5) Minik darbukalar.
- 6) Pek küçük olarak yapılmış beşik salıncıklar.
- 7) Kırbaçla ya da kaytan sarılarak döndürülen topaçlar.
- 8) Kaynana zırtlıları.
- 9) Kursak düdüklü.
- 10) Havanlar
- 11) Hacıyatmazlar.

* Kültür Bakanlığı MİFAD Başkan Yardımcısı

- 12) Minik tereyağı yayıkları.
- 13) Şakşaklar.(6)
- 14) Kırmızı tüylü, koyunlar, kuzular.
- 15) Ağaç parçalarının içi oyularak meydana getirilmiş ve üzerine al ve yeşil boyalar sürülmüş san dallar, padişah kayıkları.
- 16) Boyalı aynalar.
- 17) Fırıldaklar.
- 18) İki üç şerefeli camisiz minareler.
- 19) Tahta kılıçlar
- 20) Kamış tüfekler
- 21) Tefler
- 22) Düdüklü fıırıldaklar
- 23) Çekirgeler
- 24) Toprak testiler, bardaklar (3)
- 25) Aynalı beşikler
- 26) İpli oklar
- 27) Şişirme gaydalar
- 28) Dönme dolaplar (2)

Eyüp oyuncakları, tahta, deri ve teneke ile her renkteki sulu boyalardan ibaret malzemelerle yapılırdı.

Önce plastik daha sonra elektrik ve elektronik oyuncaklara yenik düşen Eyüp Oyuncakcılığı ve dolayısıyla el sanatlarımızın bir kolu olan Türk Oyuncakcılığı bundan sonra ne olabilir? Bunun için ne yapılmalıdır?

Son yıllarda özellikle büyük illerimizin vitrinlerini bilgisayarlar, bilgisayar oyunları, atariler, Com-madore'ler süslüyor. Ancak, fiyatları milyonları aşan bu çağdaş oyun aletlerinden kaç çocuğumuz yararlanabilmektedir? Bir milyonu bulur mu? Sanmıyorum.

Görevimiz gereği dolastığımız Anadolu köylerinde çocuklarımızın hâlâ bez bebeklerle, tel arabalarla oynadığını gözledik.

Öyleyse bu çocuklarımıza Eyüp Oyuncakları ile ulaşabiliriz. Şöyle:

Eyüp Oyuncakları biraz daha modernize edilerek Anadolu'da pazar bulabilir. Bugün hemen her yörede

düzenlenen festivallerde, şenliklerde, panayirlarda bu oyuncaklar satışa sunulabilir.

Yok eğer olmaz, astarı yüzünden pahalı olur denilirse bir Oyuncak Müzesine acilen gerek vardır. 300 yıldan fazla bir zamandır tarihe adını yazdırmış Eyüp Oyuncakları ile diğer tarihî Türk Oyuncaklarını bir müzeye koyup gelecek kuşaklara aktarmak görevlerimiz arasında olmalıdır.

Sözümüzü anonim bir beyitin bir kelimesini değiştirerek bitirelim:

Makine çıktı da el işleri hep oldu yalan
Deli gönlüm oyalanmaz bilgisayarla filân

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

1. Evliya Çelebi. Seyâhatnâme.
2. AHMET RASİM : Eyüp Oyuncakçıları.
Vakit Gazetesi, 21.4. 1921
3. BALIKHANE NAZIRI ALİ RIZA BEY : Bir Zamanlar İstanbul. (Bask. Haz. Niyazi Ahmet BANOĞLU). İstanbul (t.y) Kenan Kitapçılık A.Ş. 309 S.
Not. Eyüp Oyuncakçıları. S. 194. Bu eser, XIII. yüzyılda İstanbul Hayatı başlığı altında 1922'de Peyam, Sabah ve Alemdar Gazetelerinde tefrika edilmiştir.
4. MUSAHİPZADE CELAL BEY : Eski İstanbul Yaşayışı. İstanbul 1953 Türkiye Basımevi 154 S.
5. MEHMET HALİT BAYRI : Yer Adları ve Yer Adlarına Bağlı Folklor Bilgileriyle İstanbul. (t.y) Tıfdruk Matbaacılık San. A. Ş. 160 S.
Not. Eyüp. 50. S
6. Nurullah TILGEN : Eyüp Oyuncakçıları. Türk Folk. Araşt., 6(121), 8.1954, 1962.S
7. Yalçın EĞİLMEZ : Tahtadan Oyuncak Tarihe Karşıyor.
Hürriyet Gaz., 18.4.1976
8. Necati GÜNGÖR : Eyüp'te Oyuncakçı Çıkmazı Cumhuriyet Gaz., 17. 7. 1989, 16, 12. S